

ban láttam a *szüleapám* elnevezést. Az *Erdélyi Történelmi Adatok*-ban közölték ezt a naplót (Szerkeszti és kiadja gróf Mikó Imre. I. kötet. Kolozsvártt. Nyomatott az ev. ref. főtanoda betűivel. 1855.). — Ebben a kötetben van: Borsos Sebestyén krónikája 1490—1583., folytatta Nagy Szabó Ferenc 1580-tól kezdve 1658-ig — Nagy Szabó Ferenc *bévezető* szavaiiban elmondja, hogy édes anyjának édes apja volt Borsos Sebestyén és *szüleapámnak* nevezi őt. A naplóiírók mirosvásárhelyiek voltak. Három évvel ezelőtt egy torockói rokonunktól kérdeztük meg az ősök ott használatos elnevezését. Rokunk azt írta levelében, hogy Torockón a nagyapám neve *apó*, az apó apjának a neve *szülapám*, szülapámnak az apja pedig *szürke-szülapám*. A levél írója nem szól a női őskortól, de emlékszem, hogy az *anyó* is használatos és bizonyára a *szülaným* és *szürke-szülaným* elnevezés is megvan Torockón.

A naplóiíró Nagy Szabó Ferenc tehát a nagyapját, még pedig édes anyjának az apját mondja *szüleapám*-nak, talán szintén *szülemapja* helyett. Ez tehát a nagy-szüléknek újabb (nem a keletkezésére gondolok), immár negyedik elnevezése: *nagyapa*, *őregapa*, *jobbapa* (*jóbapa*) és *szüleapa*. A torockói *apó* sok helyütt ismeretes, másutt a *bapó*, illetőleg *bopó* használatos (*jób* + *apó* ~ *jóbabó* > *bapó*). A *szülapám* a *szüleapám*-ból rövidült meg egy szótaggal úgy, hogy két egymás mellé került magánhangzó közül az egyik, a nyomatékalan kiesett (mint *ifjuasszony*-ből *ifjasszony*, *gazdauram*-ból *gazduram*). Meglepő a *szürke-szülapám* *szürke* szava, eredete, a szemlélet és névadás módja egyelőre ismeretlen. Meglehet, hogy az *ősz*, a *szürke* hajra vonatkozik, csakhogy már a nagyapáknak is *ősz* hajuk szokott lenni.

Megvallattam Csűry Bálint Szamosháti Szótárát is és kitént, hogy ott, a Szamosháton csak öt ízet neveznek meg a következőképen: (én), apa-anya, nagyapanyaganya (*papó-nanó*), szépapa-szépanya, szépnagyapa-szépnagyanya. A *nanó* nagyanyó-ból lett egyszerejtéssel, a *papó* a *bapó*-nak változata lesz. Keletkezését elősegíthette a *nanó* két egynemű mássalhangzója is, meg a gyermeknyelvnek az a sajátsága, hogy szereti a mássalhangzó-ismétlést, sőt a szótag-ismétlést is. Föltűnő, hogy a *déd* (apa, anya) és az *üke* szó ismeretlen ebben a nyelvjárásban, ellenben a *dédunoka* (az unokának a gyermeke) megvan.

Nem ismertem eddig a *Balassa* József cikkét a Magyar Nyelvőről (LXVIII: 1939. 65—66. Az ősök elnevezései). Ebben röviden számbaveszi az ősök nevének régi adatait, azután így végzi: "... a nagyszülőket megelőző nemzedékek számára ma háromféle megjelölés van használatban: a *szépapa*, *dédapa* és *ükepa*. De mivel használatuk a múltban is ingadozott, helyes használatukat csakis közös megegyezéssel lehet megállapítani. A mai közhasználatban *dédanya*, *dédapa* a szülők szüleit jelenti; *ükeanya*, *ükepa* vagy *szépanya*, *szépapa* a szülők nagyszüleit. Tovább már nem mehetünk visszafelé a nemzedékek során külön elnevezésekkel. Ezeket már az *ősök* nevével foglaljuk össze".

Érdemes volna az egész magyar nyelvterületről összegyűjteni a rokonsági neveket. Egyelőre az erdélyiekkel is megelégedném, ezért megismétlem kérésemet: aki nem röstell egy kis fáradságot, szedje és írja össze őket és küldje meg az Erdélyi Múzeum szerkesztőségnek.¹

Brüll Emánuel.

Pityókos és még valami.

A pityókos-pityókás kérdéshez szeretnék röviden hozzászólni. Előljáróban csak annyit akarok megjegyezni, hogy én is inkább a *pityókos* alakot ismerem, a *pityókás* alakot ritkán hallottam.

¹ A szerkesztő érdemesnek tartja itt megjegyezni, hogy az Erdélyi Tudományos Intézet közelebből meginduló népnyelvi atlasz és szóföldrajzi munkájának körébe is beletartozik ez a fontos kérdés. Mindenképen érdekes lesz térképre vetítve látni a rokonsági elnevezések egyes alakjainak földrajzi elterjedését. Éppen azért üdvös volna, ha minél többen és minél több vidékről szólnának meg ebben az ügyben, hogy a gyűjtők már bizonyos tájékozódással indulhassanak el.

Nem tudom, hogy mióta használják nyelvünkben ezt a szót, nem szólhatok tehát hozzá ahhoz, hogy valóban lehet-e köze a száz évvel ezelőtt élt Pityók Bandi muzikus-cigány nevéhez. Van azonban egy másik természetesebb magyarázata is a szónak. És pedig a következő.

A pityókos vagy pityókás állapot az ivás következménye. Az ivást kifejező valamelyik szóban kell tehát keresni ennek a szónak az eredetét. Az orosz nyelvben *pitty* annyit jelent, mint inni, *pittyó* pedig italt jelent. Nem találtam orosz szótáramban, de talán nem lehetetlen, hogy az orosz vagy valamelyik más szláv nyelvben a *pityóke* szó is megvan. Valószínű, hogy itt kell keresni a *pityókos* és *pityókás* szó eredetét. Ez a szó eszerint valószínűleg nem magyar eredetű, hanem valamelyik szláv szó továbbképzése.

A továbbképzés azonban nemcsak az elterjedtebb *pityókos* alakban volt lehetséges. Ha ugyanis egészen magyar szóval azt is mondhatjuk a kissé ittas emberről, hogy *itókás*, talán nem egészen rossz az sem, hogyha a szláv eredetű szó továbbképzésével *pityókás*-nak mondjuk. Igen érdekes lenne tovább tanulmányozni és megfejtetni ennek a szónak az eredetét.

Nem ennek a szónak az eredetéhez tartozik, de érdekes, hogy szintén szláv eredetűnek látszik a ló hajtására használt *gyi* szó. Oroszul *igyi* annyit jelent, hogy *menj!* A *gyi* szóval szintén menésre biztatjuk a lovat. Az *igyi*-ben a második szótagon lévén a hangsúly, könnyen megeshetett, hogy az első hangsúlytalan *i* elveszett és az átvétel után csak a *gyi* maradt meg.

Zsákó Andor.

Pótlás és hibaigazítás.

A folyóirat ez évi 1—2. sz.-nak 80 s köv. lapján, illetőleg az Erdélyi Tudományos Füzetek 124. számában *Ady László*tól közölt helynévtanulmányból kimaradt a történeti forrásokra való utalás. Az 1357-i helynevek Csánki V, 366. l.-ról, a többi adatok az Erdélyi Múzeum gr. Bánffy I. levéltárának gyalui urbáriumából, a kalotaszegi református egyházmegye és a nagykapusi református egyházközség levéltárából valók.

Ugyanabban a számban a 112. lapon, illetőleg az Erdélyi Tudományos Füzetek 125. száma 10. lapjának 25—26. sorában *Pinguicula vulgaris* helyett *Utricularia vulgaris* olvasandó. A tanulmány végéhez (132. l.) betöltendő a szerző *Nyárády E. Gyula* neve.

¹ *Arvay József*, szóbeli közlése szerint, a *pityós* szóalakot is hallotta Brassóban és másutt, a Székelyföldön hasonló (kissé mámoros) értelemben. (A szerk.)